

Klimaat en energie

	Vragenlijst PBL/CentERdata 2020	Ander onderzoek, 1 ^e vergelijking	Ander onderzoek, 2 ^e vergelijking	Ander onderzoek, 3 ^e vergelijking	Ander onderzoek, 4 ^e vergelijking	Ander onderzoek, 5 ^e vergelijking
		<i>Eurobarometer 490 [Kantar 2019c]</i>	<i>Motivaction i.o.v. Natuur en Milieu [Motivaction 2018d]</i>	<i>Publieksonderzoek NOVI [Motivaction 2018a]</i>		
Q151	“Vindt u dat de overheid genoeg doet om Nederland de helft minder broeikasgassen uit te laten stoten in 2030?”	“How important do you think it is that the Dutch government provides support for improving energy efficiency by 2030?”	“In hoeverre sta je over het algemeen positief of negatief tegenover het nemen van maatregelen om de productie van fossiele energie (kolen, aardgas en olie) te verminderen in Nederland?”	“Nederlanders willen meer aandacht voor verduurzaming zoals (...)”		
	6% veel te weinig	55% very important	22% zeer positief			
	32% te weinig	36% fairly important	44% positief	- het verminderen van CO ₂ -uitstoot om klimaatverandering tegen te gaan (68%)		
	39% ongeveer genoeg		23% niet positief, niet negatief			
	9% te veel	6% not very important	4% negatief			
	4% veel te veel	3% not at all important	1% zeer negatief			
	11% weet ik niet	0% doesn't know				
		<i>Eurobarometer 490 [Kantar 2019c]</i>	<i>Motivaction i.o.v. Natuur en Milieu [Motivaction 2018d]</i>	<i>Publieksonderzoek NOVI [Motivaction 2018a]</i>	<i>Monitor Energie 1-meting, EZK [Motivaction 2017]</i>	<i>Monitor Energie 1-meting, EZK [Motivaction 2017]</i>
Q152	“Vindt u dat de overheid genoeg doet om de hoeveelheid energie uit schone bronnen zoals en wind- en zonne-energie te vergroten?”	“How important do you think it is that the Dutch government sets ambitious targets to increase the amount of renewable energy by 2030?”	“In hoeverre sta je over het algemeen positief of negatief tegenover maatregelen om de productie van duurzame energie te stimuleren in Nederland?”	“Nederlanders willen meer aandacht voor verduurzaming zoals (...)”	“In hoeverre sta je positief of negatief tegenover het stimuleren van duurzame energie in Nederland?”	“Het stimuleren van de ontwikkeling van duurzame energie is nutteloos.”
	4% veel te weinig	64% very important	28% zeer positief		43% zeer positief	30% zeer mee oneens
	36% te weinig	27% fairly important	48% positief	- meer duurzame energie en minder fossiele brandstoffen gebruiken (68%)	38% positief	38% mee oneens
	43% ongeveer genoeg		16% niet positief, niet negatief		14% niet positief, niet negatief	16% niet eens, niet oneens
	5% te veel	5% not very important	2% negatief		1% negatief	7% mee eens
	3% veel te veel	3% not at all important	1% zeer negatief		0% zeer negatief	4% zeer mee eens
	9% weet ik niet	1% doesn't know	5% weet ik niet		3% weet niet	4% weet niet
		<i>Climate Neutral Group 2019</i>				
Q251	“Ik krijg in mijn directe omgeving te maken met de gevolgen van klimaatverandering.”	“Ik maak mij zorgen over de gevolgen van klimaatverandering in Nederland.”				
	42% (helemaal) eens	50% (zeer) eens				
		<i>MWM2 2019</i>	<i>Eurobarometer 490 [Kantar 2019c]</i>			
Q252	“De problemen die klimaatverandering veroorzaakt worden overdreven.”	Stelling: “Ik vind de discussie over klimaatverandering overdreven.”	How serious do you think climate change is as a problem at this moment?			
	15% helemaal oneens	19% helemaal niet mee eens	74% a very serious problem			
	39% oneens	29% niet mee eens	19% a fairly serious problem			
	21% niet mee eens, niet mee oneens	24% niet mee eens, niet mee oneens				
	15% mee eens	15% mee eens	7% not a serious problem			
	5% helemaal mee eens	11% helemaal mee eens				
	4% weet niet	1% weet niet	0% doesn't know			
		<i>Monitor Energie 1-meting, EZK [Motivaction 2017]</i>				
Q254	“Voor mensen zoals ik zal klimaatverandering waarschijnlijk veel gevolgen hebben.”	“Ik denk dat de gevolgen van de opwarming van de aarde wel mee zullen vallen.”				
	3% helemaal oneens	3% zeer mee eens				
	20% oneens	14% mee eens				
	39% niet mee eens, niet mee oneens	29% niet mee eens, niet mee oneens				
	26% eens	30% mee oneens				
	5% helemaal eens	19% zeer mee oneens				
	8% weet ik niet	5% weet niet				

Klimaat en energie, vervolg

		<i>Climate Neutral Group 2019</i>	<i>Publieksmonitor Klimaat en Energie [Motivaction 2019c]</i>	<i>Motivaction i.o.v. Natuur en Milieu [Motivaction 2018d]</i>	<i>Milieu- en natuurplanbureau [TNS Nipo 2007a]</i>	
Q255	"Ik vraag me af of klimaatverandering wel bestaat."			"Ik geloof niet dat er sprake is van klimaatverandering."	'Het is wereldwijd en ook in Nederland de laatste tientallen jaren warmer geworden, de regenval is heftiger geworden, er zijn meer overstromingen in onze gematigde klimaatzone, er is meer droogte in de subtropen en er komen zwaardere cyclonen voor in de tropen'.	
	36% helemaal oneens		"72% van de Nederlandse burgers denkt dat er sprake is van klimaatverandering."	25% zeer oneens		
	33% oneens			42% oneens	90% dit is juist	
	16% niet eens, niet oneens			19% niet eens, niet oneens		
	8% eens	"Slechts één op de tien Nederlanders gelooft niet in klimaatverandering."	7% ontkent	8% eens	9% dit is onjuist	
	3% helemaal eens			2% zeer eens		
	4% weet niet		20% weet het niet		2% weet ik niet	
		<i>Motivaction i.o.v. Natuur en Milieu [Motivaction 2018d]</i>				
Q256	"Omdat het nog zo onduidelijk is wat de gevolgen van klimaatverandering zullen zijn kan de Nederlandse overheid zich beter op andere dingen richten."	"In hoeverre sta je in over het algemeen positief of negatief tegenover het nemen van maatregelen in Nederland om klimaatverandering tegen te gaan."				
	23% helemaal oneens	16% zeer positief				
	37% oneens	41% positief				
	20% niet eens, niet eens	31% niet positief, niet negatief				
	11% eens	5% negatief				
	4% helemaal eens	2% zeer negatief				
	4% weet niet	6% weet niet				
		<i>MWM2 2019</i>	<i>Publieksmonitor Klimaat en Energie [Motivaction 2019c]</i>	<i>Motivaction i.o.v. Natuur en Milieu [Motivaction 2018d]</i>	<i>Hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard [Blauw 2017]</i>	<i>Milieu- en Natuurplanbureau [TNS Nipo 2007a]</i>
Q3	"Denkt u dat Nederland de gevolgen van klimaatverandering zoals extreem weer mee gaat maken?"	In het onderzoek van MWM2 geeft 70% van de respondenten aan last te hebben gehad van extreem weer. Van deze groep geeft 77% aan dat die overlast iets te maken heeft met klimaatverandering. 23% zegt van niet.		"De extreme regenval en lange, droge zomer dit jaar in Nederland waren toeval en hebben niets te maken met klimaatverandering."	"Ik denk dat wij in de toekomst steeds vaker met hevige regenbuien te maken krijgen."	"Merkt u persoonlijk dat het klimaat verandert?"
	Totaal NU AL: 55%	Dit is ongeveer 0,7*0,77= 54% totale populatie	"57% van de Nederlanders maakt zich zorgen over de huidige toestand van het klimaat."	16% zeer oneens	24% helemaal eens	
	68% ja, binnen 10 jaar			33% oneens	54% eens	72% ja
				30% niet eens, niet oneens	17% neutraal	
	2% nee			11% eens	5% oneens	24% nee
				5% zeer eens		
	12% weet niet			6% weet niet		4% weet niet
		<i>Milieubewustzijn Duitsland [Bundesministerium für Umwelt & Umweltbundesamt 2019]</i>				
Q451	Ons item: "De energietransitie in Nederland gaat te langzaam."	"Die Energiewende in Deutschland geht zu langsam voran, um das Klima wirksam zu schützen."				
	6% helemaal mee eens	43% helemaal mee eens				

Klimaat en energie, vervolg

	29% eens	38% eerder mee eens dan mee oneens			
	35% niet eens en niet oneens				
	16% oneens	12% eerder mee oneens dan mee eens			
	3% helemaal oneens	3% helemaal mee oneens			
	11% weet niet	5% weet niet			
		<i>Milieubewustzijn Duitsland [Bundesministerium für Umwelt & Umweltbundesamt 2019]</i>			
Q453	“De kosten voor de energietransitie in Nederland worden niet eerlijk verdeeld.”	“Die Kosten der Energiewende sind sozial gerecht verteilt.”			
	13% helemaal eens	23% helemaal niet mee eens			
	36% eens	49% eerder niet mee eens dan wel mee eens			
	25% niet eens, niet oneens				
	5% oneens	12% eerder mee eens dan niet mee eens			
	0% helemaal oneens	6% helemaal mee eens.			
	21% weet niet	10% weet niet			
		<i>Milieubewustzijn Duitsland [Bundesministerium für Umwelt & Umweltbundesamt 2019]</i>			
Q454	“Ik maak me zorgen, omdat veel mensen in mijn omgeving de energietransitie niet serieus genoeg nemen.”	“Ich mache mir Sorgen, dass viele Menschen bei uns die Energiewende nicht ernst genug nehmen.”			
	3% helemaal mee eens	37% helemaal mee eens			
	26% eens	45% eerder mee eens, dan mee oneens			
	36% niet eens, niet oneens				
	20% oneens	11% eerder mee oneens dan mee eens			
	2% helemaal oneens	3% helemaal mee oneens			
	12% weet niet	4% weet niet			
		<i>Motivaction i.o.v. Natuur en Milieu [Motivaction 2018d]</i>	<i>Milieubewustzijn Duitsland [Bundesministerium für Umwelt & Umweltbundesamt 2019]</i>	<i>Monitor Energie 1-meting, EZK [Motivaction 2017]</i>	
Q455	“Ik vind het onzinnig dat in Nederland zoveel gebouwen geïsoleerd (gaan) worden.”	“In hoeverre sta je over het algemeen positief of negatief tegenover het vanaf 2030 woningbezitters in Nederland verplichten hun huis te isoleren met maatregelen die zichzelf weer terugverdienen?”	“Ich finde es unsinnig, dass in Deutschland so viele Gebäude gedämmt werden.”	“In hoeverre sta je positief of negatief tegenover het beter isoleren van gebouwen en woningen in Nederland?”	
	21% helemaal oneens	13% zeer positief	37% helemaal oneens		
	49% oneens	34% positief	34% eerder oneens dan eens	84% (zeer) positief totaal	
	18% niet eens, niet oneens	28% niet positief, niet negatief			
	5% eens	12% negatief	15% eerder eens dan oneens		
	1% helemaal eens	6% zeer negatief	8% helemaal eens		
	6% weet ik niet	7% weet ik niet	7% weet niet		
		<i>Monitor Energie 1-meting, EZK [Motivaction 2017]</i>			
Q456	“Er is onvoldoende aandacht voor het effect op de omgeving van windmolens en zonne-energie op land.”	“In hoeverre vind je het acceptabel als jouw buurt de komende jaren ingrijpend verandert door nieuwe windmolen- en zonneparken en hoogspanningsleidingen?”			

Klimaat en energie, vervolg

	7% helemaal eens	7% zeer onacceptabel			
	27% eens	16% onacceptabel			
	30% niet eens en niet oneens	28% niet acceptabel, niet onacceptabel			
	20% oneens	36% acceptabel			
	3% helemaal oneens	7% zeer acceptabel			
	12% weet niet	7% weet niet			
Q5		1&O 2020			
	8-19% maakt zich heel bezorgd over specifieke gevolgen van klimaatverandering	18% maakt zich veel zorgen om klimaatverandering			
	27-38% is bezorgd	47% maakt zich enige zorgen			
	28-40% is een beetje bezorgd	26% maakt zich niet zo veel zorgen			
	10-20% in niet bezorgd	8% maakt zich helemaal geen zorgen			
		<i>Motivaction i.o.v. Natuur en Milieu [Motivaction 2018d]</i>			
Q51	"Ik maak me zorgen over steeds meer hete en droge zomers."	"Ik heb het gevoel dat er in Nederland steeds vaker sprake is van lange perioden van hitte en droogte."			
	11% heel bezorgd	12% zeer eens			
	36% bezorgd	50% eens			
	18% beetje bezorgd	24% niet eens, niet oneens			
	14% niet bezorgd	11% oneens			
		1% zeer oneens			
	2% weet ik niet	3% weet niet			
		<i>Motivaction i.o.v. Natuur en Milieu [Motivaction, 2018d]</i>			
Q52	"Ik maak me zorgen over meer kans op overstromingen."	"Ik heb het gevoel dat er in Nederland steeds vaker sprake is van extreme regenval en wateroverlast."			
	8% heel bezorgd	11% zeer eens			
	31% bezorgd	43% eens			
	39% een beetje bezorgd	27% niet eens, niet oneens			
	18% niet bezorgd	13% oneens			
		2% zeer oneens			
	3% weet niet	3% weet niet			
		<i>Hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard [Blauw 2017]</i>			
Q54	"Maakt u zich zorgen over het steeds hogere waterpeil van de zee?"	"Ik denk dat de zeespiegel stijgt."			
	11% heel bezorgd	20% helemaal mee eens			
	34% bezorgd	56% eens			
	39% een beetje bezorgd	18% neutraal			
	13% niet bezorgd	6% oneens			

Klimaat en energie, vervolg

		<i>Eurobarometer 481 [Kantar 2019b]</i>			
Q555	"Maakt u zich zorgen over verandering van de natuur waardoor sommige dieren en planten zullen uitsterven?"	"To what extent is biodiversity threatened by climate change?"			
	20% heel bezorgd	50% very much			
	35% bezorgd	37% quite a lot			
	32% beetje bezorgd	9% not much			
	11% niet bezorgd	2% not at all			
	3% weet niet	2% doesn't know			
		<i>Voedingscentrum [Motivation 2015b]</i>			
Q558	"In hoeverre maakt u zich zorgen over een grotere kans op gebrek aan voedsel."	"Ik vraag me af of er in de toekomst voldoende eten voor ons is."			
	10% heel bezorgd	6% zeer eens			
	28% bezorgd	22% eens			
	34% beetje bezorgd	31% niet eens, niet oneens			
	23% niet bezorgd	29% oneens			
		7% zeer oneens			
		5% weet niet			
		<i>Eurobarometer 468 [TNS Opinion & Social 2017]</i>			
Q651	"Doen grote bedrijven en de industrie volgens u genoeg om het opwarmen van de aarde te stoppen en de mensen tegen de gevolgen hiervan te beschermen?"	"Are big companies and industry doing too much, doing about the right amount, or not doing enough to protect the environment?"			
	2% doen te veel	0% doen te veel			
	12% doen ongeveer genoeg	14% doen ongeveer genoeg			
	77% doen te weinig	81% doen te weinig			
	9% weet ik niet	5% weet ik niet			
		<i>Eurobarometer 468 [TNS Opinion & Social 2017]</i>			
Q653	"Doen burgers genoeg om het opwarmen van de aarde te stoppen en de mensen tegen de gevolgen hiervan te beschermen?"	"Are citizens themselves doing too much, doing about the right amount, or not doing enough to protect the environment?"			
	5% doen te veel	0% doen te veel			
	33% doen genoeg	31% doen ongeveer genoeg			
	54% doen te weinig	67% doen te weinig			
	7% weet niet	2% weet niet			
		<i>Eurobarometer 468 [TNS Opinion & Social 2017]</i>			
Q654	"Doen uw gemeente en provincie genoeg om het opwarmen van de aarde te stoppen en de mensen tegen de gevolgen hiervan te beschermen?"	"Does your city, town or village do too much, about the right amount or not enough to protect the environment?"	"Does your city, town or village do too much, about the right amount or not enough to protect the environment?"		
	5% doen te veel	1% doet te veel	1% doet te veel		

Klimaat en energie, vervolg

	35% doet genoeg	59% doet ongeveer genoeg	48% doet ongeveer genoeg		
	46% doet te weinig	33% doet niet genoeg	37% doet niet genoeg		
	12% weet niet	7% weet niet	14% weet niet		
		I&O 2020	Eurobarometer 468 [TNS Opinion & Social 2017]		
Q655	"Doet de Nederlandse overheid genoeg om het opwarmen van de aarde te stoppen en de mensen tegen de gevolgen hiervan te beschermen?"		"Does the Dutch government do too much, about the right amount or not enough to protect the environment?"		
		13% vindt dat het Kabinet-Rutte III veel meer moet doen tegen CO ₂ -uitstoot			
	51% doet te weinig	34% meer	64% doet niet genoeg		
	30% doet genoeg	28% ongeveer even veel	30% doet ongeveer genoeg		
	10% doet te veel	13% minder	2% doet te veel		
		6% veel minder			
	8% weet niet	6% weet ik niet	4% weet niet		
		Eurobarometer 468 [TNS Opinion & Social 2017]			
Q656	"Doet de Europese Unie genoeg om het opwarmen van de aarde te stoppen en de mensen tegen de gevolgen hiervan te beschermen?"		"Does the European Union do too much, about the right amount or not enough to protect the environment?"		
	11% doet te veel	2% doet te veel			
	20% doet genoeg	23% doet ongeveer genoeg			
	56% doet te weinig	62% doet te weinig			
	12% weet niet	13% weet niet			

Landbouw, voedsel en natuur

	Vragenlijst PBL/CentERdata 2020	Ander onderzoek, 1 ^e vergelijking	Ander onderzoek, 2 ^e vergelijking	Ander onderzoek, 3 ^e vergelijking	Ander onderzoek, 4 ^e vergelijking	Ander onderzoek, 5 ^e vergelijking
		<i>De Boer et al. WUR [De Boer et al. 2013]</i>				
Q8s1	"Hoe belangrijk vindt u het beschermen van natuurgebieden die er al zijn?"	"Hoe belangrijk vindt u het beschermen van bestaande natuurgebieden?"				
	27% heel belangrijk	55% zeer belangrijk				
	58% belangrijk	37% belangrijk				
	10% niet belangrijk, niet onbelangrijk	6% niet belangrijk, niet onbelangrijk				
	1% niet belangrijk	0% niet belangrijk				
	1% helemaal niet belangrijk	0% helemaal niet belangrijk				
	3% weet niet	1% weet niet				
		<i>Eurobarometer 481 [Kantar 2019b]</i>	<i>LNV Flitsmeting duurzaamheid [Kantar Public 2018b]</i>			
Q8s2	"Het maken van nieuwe natuurgebieden of het groter maken van de natuurgebieden die er al zijn."					
	59% totaal (heel) belangrijk	48% van de Nederlanders vindt dat de EU beschermde natuurgebieden moet uitbreiden om biodiversiteit te beschermen.				
	4% weet niet		"4 op de 10 Nederlanders weten niet of zij voor- of tegenstander zijn van de uitbreiding van bestaande natuurgebieden of het combineren van landbouw en natuurgebieden."			
		<i>De Boer et al. WUR [De Boer et al. 2013]</i>				
Q8s3	"Hoe belangrijk vindt u het verbinden van natuurgebieden met elkaar?"	"Hoe belangrijk vindt u het verbinden van natuurgebieden met elkaar?"				
	15% heel belangrijk	21% zeer belangrijk				
	41% belangrijk	41% belangrijk				
	28% niet belangrijk, niet onbelangrijk	27% niet belangrijk, niet onbelangrijk				
	9% niet belangrijk	7% niet belangrijk				
	1% helemaal niet belangrijk	2% helemaal niet belangrijk				
	7% weet niet	3% weet niet				
		<i>LNV Flitsmeting duurzaamheid [Kantar Public 2018b]</i>				
Q8s5	"Samenwerken met boeren bij het beschermen van de natuur."					
	86% totaal (heel) belangrijk					
	3% weet niet	"4 op de 10 Nederlanders weten niet of zij voor- of tegenstander zijn van de uitbreiding van bestaande natuurgebieden of het combineren van landbouw en natuurgebieden."				
		<i>Overijssel [TNS Nipo 2015]</i>	<i>Provincie Noord-Brabant [Van den Berg 2012]</i>			
Q9	"Wat vindt u van de hoeveelheid natuur in heel Nederland?"		"Is er voldoende natuur in het landschap van uw woonomgeving?"			
	2% te veel (totaal)	"37% van de inwoners van Overijssel vindt dat er ruim voldoende natuur en landschap aanwezig is in de provincie.	30% ruim voldoende			
	54% ongeveer genoeg	56% geeft aan dat er voldoende natuur en landschap aanwezig is in Overijssel.	55% voldoende			
	36% te weinig	Slechts 5% vindt dit te weinig."	12% matig			
	5% veel te weinig		2% onvoldoende			
			1% weet niet			
		<i>Publieksonderzoek toekomstvisie GLB [TNS Nipo 2007]</i>				

Landbouw, voedsel en natuur, vervolg

Q10	“Denkt u dat het over het algemeen goed of slecht gaat met natuurgebieden in Nederland?”	“Gaat het goed of slecht met de natuurgebieden in Nederland?”				
	25% goed (totaal)	69% goed				
	58% sommige goed en sommige slecht					
	13% slecht (totaal)	45% slecht				
	4% weet ik niet	6% weet niet				
		<i>De staat van het dier [Kantar 2018a]</i>	<i>Milieubewustzijn Duitsland [Bundesministerium für Umwelt & Umweltsbundesamt 2019]</i>	<i>Publieksonderzoek toekomstvisie GLB [TNS Nipo 2007]</i>	<i>Publieksonderzoek toekomstvisie GLB [TNS Nipo 2007]</i>	<i>Publieksonderzoek toekomstvisie GLB [TNS Nipo 2007]</i>
Q1153	“Nederlandse boeren zorgen goed voor hun vee.”		“Wie gut wahrleistet die Landwirtschaft das Wohlergehen von Nutztieren?”	“Hoe goed zorgen Nederlandse boeren voor hun koeien?”	“Hoe goed zorgen Nederlandse boeren voor hun kippen?”	“Hoe goed zorgen Nederlandse boeren voor hun varkens?”
	17% helemaal eens		5% zeer goed			
	48% eens	“32% vindt dat houders en verzorgers van vee het maximale doen om het welzijn van hun dieren te waarborgen.	26% eerder goed dan niet goed	88% goed	60% goed	61% goed
	21% niet eens, niet oneens,	en 43% neemt een twijfelstandpunt in.”				
	5% oneens	25% zegt van niet	48% eerder niet goed dan wel goed	9% slecht	36% slecht	35% slecht
	2% helemaal oneens		16% helemaal niet goed			
			6% weet niet.	3% weet niet	3% weet niet	5% weet niet
		<i>Eurobarometer 481 [Kantar 2019b]</i>				
Q1154	“Ik geloof dat de Nederlandse landbouw een belangrijke oorzaak is voor het verlies van zeldzame dieren en plantensoorten.”	“To what extent is biodiversity threatened by intensive farming, intensive forestry and over-fishing?”				
	4% helemaal eens	47% very much				
	19% eens	41% quite a lot				
	29% niet eens en niet oneens					
	29% oneens	10% not much				
	4% helemaal oneens	1% not at all				
	15% weet het niet	1% doesn't know				
		<i>Gelderland [Motivation 2019b]</i>	<i>LNV Flitsmeting duurzaamheid [Kantar Public 2018b]</i>	<i>Publieksonderzoek toekomstvisie GLB [TNS Nipo, 2007]</i>		
Q1155	“Ik vind dat boeren extra geld moeten krijgen om hun bedrijf milieuvriendelijker te maken.”	“Overheden moeten boeren financieel belonen als ze in hun bedrijfsvoering de natuur en het landschap versterken.”				
	1% helemaal oneens	1% zeer oneens				
	6% oneens	4% oneens				
	22% niet eens, niet oneens	15% niet eens, niet oneens				
	51% eens	53% eens	“Bijna 4 op de 5 Nederlanders vinden dat boeren, tuinders en andere kleine ondernemers een financiële vergoeding moeten krijgen als zij hoge kosten moeten maken om aan de klimaatdoelstellingen te voldoen.”	“93% van de Nederlanders steunen het idee om boeren een vergoeding te geven voor maatregelen die goed zijn voor de natuur in hun eigen gebied.		
	14% zeer eens	23% zeer eens		92% vindt het een goed idee om boeren te vergoeden voor het nemen van maatregelen die goed zijn voor het behoud van het karakteristieke landschap.”		
	4% weet ik niet	3% weet niet				

Landbouw, voedsel en natuur, vervolg

		<i>Gelderland [Motivation 2019b]</i>	<i>LNV Flitsmeting duurzaamheid [Kantar Public 2018b]</i>	<i>Voedingscentrum [Motivation 2015b]</i>	<i>Publieksenquête biobased economy [Veldkamp 2013]</i>
Q1159	"Ik ben bereid om meer te betalen voor voedsel als dit milieuvriendelijk geproduceerd is."	"Ik ben bereid om meer te betalen voor landbouwproducten als boeren daarmee het landschap aantrekkelijker en natuurvriendelijker kunnen maken."		"Ik vind het belangrijker dat eten dat ik koop goedkoop is, dan dat het goed is voor mens en milieu."	Ons item "Ik ben bereid meer te betalen voor voedsel als dit milieuvriendelijk geproduceerd is."
	3% helemaal oneens	4% zeer oneens		8% zeer eens	versus: "Duurzame ontwikkeling maakt producten te duur."
	11% oneens	17% oneens		23% eens	Wordt verworpen door 14% van de totale onderzoeksgroep in het LISS-panel.
	30% niet eens, niet oneens	34% niet eens, niet oneens		38% niet eens, niet oneens	Dit is volgens het onderzoek uit 2013 36% in de subgroep die negatief tegenover duurzame ontwikkeling staat, let op! Het gaat hierbij niet specifiek om voedsel.
	40% eens	33% eens		23% oneens	
	12% helemaal mee eens	7% zeer eens	"1 op de 8 Nederlanders is echt bereid meer te betalen voor duurzaam geproduceerd voedsel."	6% zeer oneens	
	4% weet ik niet	5% weet niet			
		<i>Eurobarometer 468 [TNS Opinion & Social 2017b]</i>	<i>Publieksonderzoek toekomstvisie GLB [TNS Nipo 2007]</i>		
Q1351	"Doen grote bedrijven en de industrie volgens u genoeg om de natuur te beschermen?"	"Are big companies and industry doing too much, doing about the right amount, or not doing enough to protect the environment?"	"Hoe gaan de volgende instanties om met het Nederlandse landschap?" Het bedrijfsleven:		
	1% doen te veel	0% doen te veel			
	10% doen ongeveer genoeg	14% doen ongeveer genoeg	25% goed		
	80% doen te weinig	81% doen niet genoeg	75% slecht		
	8% weet ik niet	5% weet ik niet	1% weet niet		
		<i>Publieksonderzoek toekomstvisie GLB [TNS Nipo 2007]</i>	<i>Publieksonderzoek toekomstvisie GLB [TNS Nipo 2007]</i>		
Q1352	"Doen boeren volgens u genoeg om de natuur te beschermen?"	"Hoe gaan de volgende instanties om met het Nederlandse landschap? De boeren:"	"Nederlandse boeren zorgen goed voor het milieu."		
	56% genoeg/te veel (totaal)	83% goed	73% eens		
	35% te weinig (totaal)	15% slecht	19% oneens		
	9% weet niet	2% weet niet	8% weet niet		
		<i>Eurobarometer 468 [TNS Opinion & Social 2017b]</i>			
Q1353	"Doen burgers volgens u genoeg om de natuur te beschermen?"	"Are citizens themselves doing too much, doing about the right amount, or not doing enough to protect the environment?"			
	3% doen te veel	0% doen te veel			
	32% doen ongeveer genoeg	31% doen ongeveer genoeg			
	57% doen te weinig	67% doen niet genoeg			
	7% weet ik niet	2% weet niet			
		<i>Eurobarometer 468 [TNS Opinion & Social 2017b]</i>	<i>Eurobarometer 468 [TNS Opinion & Social 2017b]</i>	<i>Genieten van het Landschap en ervoor zorgen [Overbeek & Vader 2008]</i>	

Landbouw, voedsel en natuur, vervolg

Q1354	"Doen uw gemeente en provincie volgens u genoeg om de natuur te beschermen?"	"Does your city, town or village do too much, about the right amount or not enough to protect the environment?"	"Does your region do too much, about the right amount or not enough to protect the environment?"	"Gemeenten moeten meer doen om hun landschap te beschermen."		
	3% doet te veel	1% doet te veel	1% doet te veel	19% oneens (totaal)		
	41% doet ongeveer genoeg	59% doet ongeveer genoeg	48% doet ongeveer genoeg	20% niet eens, niet oneens		
	43% doet te weinig	33% doet niet genoeg	37% doet niet genoeg	61% eens (totaal)		
	11% weet ik niet	7% weet niet	14% weet niet	5% weet niet		
		<i>Eurobarometer 468 [TNS Opinion & Social 2017b]</i>	<i>De Boer et al. WUR [De Boer et al. 2013]</i>			
Q1355	"Doet de Nederlandse overheid volgens u genoeg om de natuur te beschermen?"	"Does the Dutch government do too much, about the right amount or not enough to protect the environment?"	"De rijksoverheid geeft te weinig geld uit aan natuurbehoud."			
	6% doet te veel	2% doet te veel	16% oneens			
	35% doet ongeveer genoeg	30% doet ongeveer genoeg	38% niet eens, niet oneens			
	49% doet te weinig	64% doet niet genoeg	34% eens (een derde)			
	9% weet ik niet	4% weet niet	12% weet ik niet			
		<i>Eurobarometer 468 [TNS Opinion & Social 2017b]</i>				
Q1356	"Doet de Europese Unie volgens u genoeg om de natuur te beschermen?"	"Does the European Union do too much, about the right amount or not enough to protect the environment?"				
	7% doet te veel	2% doet te veel				
	21% doet ongeveer genoeg	23% doet ongeveer genoeg				
	55% doet te weinig	62% doet niet genoeg				
	15% weet ik niet	13% weet niet				

Ruimtelijke ontwikkelingen

	Vragenlijst PBL/CentERdata 2020	Ander onderzoek, 1 ^e vergelijking	Ander onderzoek, 2 ^e vergelijking	Ander onderzoek, 3 ^e vergelijking	Ander onderzoek, 4 ^e vergelijking	Ander onderzoek, 5 ^e vergelijking
		<i>Eurobarometer 473 [TNS Opinion & Social 2018]</i>				
Q1652	"Ik moet steeds verder reizen voor de dingen die ik nodig heb."	"Compared with ten years ago... access to social, health and cultural services in rural areas has..."				
	76% oneens (totaal)	43% improved				
	15% niet eens en niet oneens	23% stayed about the same				
	7% eens (totaal)	22% got worse				
	1% weet ik niet	12% doesn't know				
		<i>Publieksonderzoek NOVI [Motivation 2018a]</i>				
Q1654	Ons item: "Woningbouw moet vooral gebeuren binnen steden, niet in het buitengebied."					
	27% is het hiermee eens					
	35% is het hiermee oneens					
	33% kan niet kiezen	"Er is evenveel steun voor het uitbouwen voor het uitbouwen versus het creëren van stedelijke regio's."				
		<i>Motivation/RLI [Motivation 2019a]</i>				
Q1655	"Er zijn meer wegen nodig om de files in NL op te lossen."	"Er zijn meer wegen nodig om de files in NL op te lossen."				
	Eens (totaal): 22%	50% eens				
		<i>Motivation/RLI [Motivation 2019a]</i>				
Q1656	"Binnensteden zouden vaker autovrij moeten worden."	"Binnensteden zouden autovrij moeten worden."				
	Totaal eens: 50%	44% eens				
		<i>Milieubewustzijn Duitsland 2018 [Bundesministerium für Umwelt & Umweltbundesamt 2019]</i>				
Q1657	"Het openbaar vervoer is te duur voor mensen zoals ik."	"Das öffentliche Nahverkehr muss viel kostengünstiger werden."				
	13% helemaal mee eens	59% helemaal mee eens				
	28% eens	32% eerder mee eens dan mee oneens				
	25% niet eens, en niet oneens					
	24% oneens	7% eerder niet mee eens dan mee eens				
	6% helemaal oneens	0% helemaal niet mee eens				
	4% weet niet	2% weet niet				
		<i>Nederland Schoon [Motivation 2018c]</i>				
Q1658	"In de buurt waar ik woon kijken mensen naar elkaar om."	"In welke mate heb je contact met je burens en buurtbewoners?"				
	1% helemaal oneens	3% geen contact				
	9% oneens	19% weinig contact				
	32% niet eens, niet oneens	38% af en toe contact				
	43% eens	35% regelmatig contact				
	10% helemaal eens	5% heel veel contact				
		<i>MWM2 2019</i>				

Ruimtelijke ontwikkelingen, vervolg

Q169	"De buurt waar ik woon is goed voorbereid op extreem weer zoals wateroverlast en droge, hete zomers."	Stelling: "Mijn woning is goed beschermd tegen de gevolgen van klimaatverandering."				
	3% helemaal eens	6% helemaal mee eens				
	22% mee eens	24% mee eens				
	33% niet mee eens, niet mee oneens	44% niet mee eens, niet mee oneens				
	18% oneens	13% niet mee eens				
	3% helemaal oneens	4% helemaal niet mee eens				
	21% weet ik niet	9% weet niet				
		<i>Eurobarometer 473 [TNS Opinion & Social 2018]</i>	<i>Provincie Noord-Brabant [Van den Berg 2012]</i>	<i>Genieten van het landschap en ervoor zorgen [Overbeek & Vader 2008]</i>	<i>Publieksonderzoek toekomstvisie GLB [TNS Nipo 2007]</i>	<i>HappyHier [De Vries et al. 2017]</i>
Q18	"Vindt u het Nederlandse landschap vergeleken met 5 jaar geleden over het algemeen lelijker of mooier geworden?"	"Compared with ten years ago... the environment and landscape in rural areas have.."	"Zijn natuur en het landschap in Brabant er volgens u in de afgelopen 4 jaren op vooruit of juist op achteruit gegaan?"	"Nederland wordt lelijker."	"Vergeleken met vijf jaar geleden, vindt u het Nederlandse landschap dan over het algemeen mooier of lelijker geworden of vindt u dit gelijk gebleven?"	"Op grond van de beoordelingen die de mensen gaven over de omgeving is te concluderen dat de omgeving een positiever effect op het momentane geluk heeft naarmate de respondent die omgeving rustgevender en/of boeiender vindt.
	17% mooier (totaal)	50% Improved	30% vooruitgang	21% oneens (totaal)	18% mooier	Hoe mooi men de omgeving vindt, lijkt minder van belang. Dit is een opvallend resultaat omdat schoonheid in veel belevingsonderzoek centraal staat."
	54% niet mooier en niet lelijker	22% stayed about the same	38% gelijk gebleven	28% niet mee eens, niet mee oneens	45% gelijk	
	22% lelijker	23% got worse	17% achteruit gegaan	51% eens (totaal)	35% lelijker	Relativeert het belang van of Nederland mooier of lelijker is geworden.
	6% weet niet	5% doesn't know	15% weet niet		2% weet niet	
		<i>Publieksonderzoek toekomstvisie GLB [TNS Nipo 2007]</i>				
Q19	"Verwacht u dat het Nederlandse landschap in de komende 5 jaar lelijker of mooier gaat worden?"	"Verwacht u dat het Nederlandse landshap in het algemeen de komende vijf jaar mooier of lelijker zal worden, of gelijk zal blijven?"				
	19% mooier	22% mooier				
	43% niet mooier en niet lelijker	26% gelijk blijven				
	29% lelijker	50% lelijker				
	9% weet niet	2% weet niet				
		<i>Natuurmonumenten [Buijs et al. 2019]</i>				
Q20	"Over welke van de onderstaande ontwikkelingen in het landelijk gebied maakt u zich zorgen? (onbeperkt aantal antw.)	"Over welke toekomstige ontwikkelingen in het landelijk gebied maakt u zich het meest zorgen? (max. 3 antw.)				
	58% verdwijnen bloemen, insecten en vogels	63% verdwijnen bloemen, insecten en vogels				
	45% verdwijnen bomen, heggen en houtwallen	39% verdwijnen bomen, heggen en houtwallen				
	37% bouw van grote stallen	31% bouw van grote stallen				
	37% meer bedrijven en bedrijfsterreinen	31% meer bedrijven en bedrijfsterreinen				
	33% meer lawaai	19% meer lawaai				
	26% aanleg van velden met zonnepanelen	15% aanleg van velden met zonnepanelen				
	24% bouw van windmolens	18% bouw van windmolens				
	21% bouw van woningen					

Ruimtelijke ontwikkelingen, vervolg

	18% komst of uitbreiding van wegen, spoorlijnen	15% komst of uitbreiding van wegen, spoorlijnen			
	3% overig	10% overig			
		<i>Genieten van het landschap en ervoor zorgen [Overbeek & Vader 2008]</i>			
Q2154	"Doen uw gemeente en provincie genoeg voor uw buurt, stad of regio?"	"Gemeenten moeten meer doen om hun landschap te beschermen."			
	32% te weinig (totaal)	61 eens (totaal)			
	53% ongeveer genoeg (totaal)	20% niet eens, niet oneens			
	3% te veel (totaal)	19% oneens (totaal)			
	11% weet niet	5% weet niet			

Circulaire Economie

	Vragenlijst PBL/CentERdata 2020	Ander onderzoek, 1 ^e vergelijking	Ander onderzoek, 2 ^e vergelijking	Ander onderzoek, 3 ^e vergelijking	Ander onderzoek, 4 ^e vergelijking	Ander onderzoek, 5 ^e vergelijking
		<i>Publieksonderzoek NOVI [Motivation 2018a]</i>				
Q2251	"Vindt u dat de overheid genoeg doet om het grondstoffengebruik in 2030 te halveren?"					
	46% vindt dat dit nog niet genoeg gebeurt	"73% geeft aan dat er meer aandacht moet komen voor het zuiniger omgaan met grondstoffen."				
		<i>Eurobarometer 479 [Kantar Public 2018c]</i>				
Q2253	"Vindt u dat de overheid genoeg doet om recycling te stimuleren?"	"More measures to promote and encourage recycling should be implemented in EU Member States."				
	10% veel te weinig	66% totally agree				
	45% te weinig	31% tend to agree				
	32% ongeveer genoeg					
	2% te veel	2% tend to disagree				
	1% veel te veel	1% disagree				
	10% weet ik niet	0% doesn't know				
		<i>Publieksonderzoek NOVI [Motivation 2018a]</i>				
Q2255	"Vindt u dat de overheid genoeg doet om het vaker gebruiken van dezelfde grondstoffen te stimuleren?"					
	56% vindt dat dit nog niet genoeg gebeurt	"66% vindt dat er meer aandacht moet komen voor het investeren in nieuwe manieren voor het maken en (her)gebruiken van producten zodat minder grondstofwinning nodig is."				
		<i>Kantar Circulaire Economie [Kantar 2019a]</i>	<i>ABN AMRO Circulariteit in retail [ABN AMRO 2017]</i>	<i>ABN AMRO Circulariteit in retail [ABN AMRO 2017]</i>		
Q2351	"Ik koop geregeld tweedehands producten"		Bereidheid tot circulair consumeren			
	34% (helemaal) mee eens	77% van de mensen staat open voor kopen tweedehands producten.	67% tweedehands	54% geeft aan daadwerkelijk tweedehands producten te hebben gekocht		
		<i>Kantar Circulaire Economie [Kantar 2019a]</i>				
Q2352	"Ik kan makkelijk een kringloopwinkel vinden in de buurt."	"Weet u waar er een kringloopwinkel bij u in de buurt zit?"				
	80% eens (totaal)	97% ja				
		<i>Kantar Circulaire Economie [Kantar 2019a]</i>				
Q2353	"Als ik al tweedehands producten zou kopen, zou ik niet snel vertellen dat ik een tweedehands product heb gekocht."	"Ik zal niet snel delen met anderen dat ik een tweedehands product gekocht heb."				
	18% helemaal oneens	25% helemaal oneens				
	50% oneens	45% oneens				
	18% niet eens, niet oneens	22% niet eens, niet oneens				
	9% eens	7% eens				
	1% helemaal mee eens	1% helemaal eens				
		<i>Kantar Circulaire Economie [Kantar 2019a]</i>				
Q2354	"Tweedehands producten zijn vaak van slechte kwaliteit."	"Tweedehands producten zijn vaak nog goed te gebruiken."				
	1% helemaal eens	1% helemaal oneens				

Circulaire Economie, vervolg

	5% eens	1% oneens			
	26% niet eens, niet oneens	9% niet eens, niet oneens			
	51% oneens	55% eens			
	12% helemaal oneens	34% helemaal eens			
		<i>Kantar Circulaire Economie [Kantar 2019a]</i>	<i>ABN AMRO Circulariteit in retail [ABN AMRO 2017]</i>		
Q2355	“Met het kopen van tweedehands producten lever je een bijdrage aan een beter milieu.”	“Met het kopen van tweedehands producten lever je een bijdrage aan een beter milieu.”	“Ik sta open voor het kopen van tweedehands artikelen omdat het beter is voor het milieu.”		
	1% helemaal oneens	1% helemaal oneens	subgroep: staat hiervoor open		
	4% oneens	3% oneens			
	16% niet eens, niet oneens	15% niet eens, niet oneens			
	60% eens	56% eens			
	16% helemaal eens	25% helemaal eens	42% eens (totaal)		
		<i>ABN AMRO Circulariteit in Retail [ABN AMRO 2017]</i>			
Q2451	“Ik sta open voor het langdurig (min. een jaar) leasen van producten.”	Bereidheid tot circulair consumeren: leasen			
	27% eens (totaal)	13% bereid			
		<i>ABN AMRO Circulariteit in Retail [ABN AMRO 2017]</i>			
Q2551	“Ik sta open voor het kopen van producten die gemaakt zijn met eerder gebruikte onderdelen of materialen.”	Bereidheid tot circulair consumeren: gerecycled			
	78% eens (totaal)	46% bereid			
		<i>ABN AMRO Circulariteit in Retail [ABN AMRO 2017]</i>			
Q2555	Ons item: “Met het kopen van gerecyclede producten lever je een bijdrage aan een beter milieu.”	“Ik sta open voor het kopen van gerecyclede producten omdat het beter is voor het milieu.”			
	80% totaal (helemaal) mee eens	82% eens (totaal)			
		<i>Eurobarometer 468 [TNS Opinion & Social 2017b]</i>			
Q2651	“Doen grote bedrijven en de industrie volgens u genoeg voor het circulair maken van de economie?”	“Are big companies and industry doing too much, doing about the right amount, or not doing enough to protect the environment?”			
	2% doen te veel	0% doen te veel			
	19% doen ongeveer genoeg	14% doen ongeveer genoeg			
	62% doen te weinig	81% doen niet genoeg			
	16% weet ik niet	5% weet ik niet			
		<i>Eurobarometer 468 [TNS Opinion & Social 2017b]</i>			
Q2653	“Doen burgers volgens u genoeg voor het circulair maken van de economie?”	“Are citizens themselves doing too much, doing about the right amount, or not doing enough to protect the environment?”			
	2% doen te veel	0% doen te veel			

Circulaire Economie, vervolg

	30% doen ongeveer genoeg	31% doen ongeveer genoeg			
	53% doen te weinig	67% doen niet genoeg			
	14% weet ik niet	2% weet niet			
		<i>Eurobarometer 468 [TNS Opinion & Social 2017b]</i>	<i>Eurobarometer 468 [TNS Opinion & Social 2017b]</i>		
Q2654	“Doen uw gemeente en provincie volgens u genoeg voor het circulair maken van de economie?”	“Does your city, town or village do too much, about the right amount or not enough to protect the environment?”	“Does your region do too much, about the right amount or not enough to protect the environment?”		
	2% doet te veel	1% doet te veel	1% doet te veel		
	32% doen ongeveer genoeg	59% doet ongeveer genoeg	48% doet ongeveer genoeg		
	45% doen te weinig	33% doet niet genoeg	37% doet niet genoeg		
	19% weet ik niet	7% weet niet	14% weet niet		
		<i>Eurobarometer 468 [TNS Opinion & Social 2017b]</i>			
Q2655	“Doet de Nederlandse overheid volgens u genoeg voor het circulair maken van de economie?”	“Does the Dutch government do too much, about the right amount or not enough to protect the environment?”			
	2% doet te veel	2% doet te veel			
	27% doet ongeveer genoeg	30% doet ongeveer genoeg			
	51% doet te weinig	64% doet niet genoeg			
	18% weet ik niet	4% weet niet			
		<i>Eurobarometer 468 [TNS Opinion & Social 2017b]</i>			
Q2656	“Doet de Europese Unie volgens u genoeg voor het circulair maken van de economie?”	“Does the European Union do too much, about the right amount or not enough to protect the environment?”			
	3% doet te veel	2% doet te veel			
	16% doet ongeveer genoeg	23% doet ongeveer genoeg			
	53% doet te weinig	62% doet niet genoeg			
	25% weet ik niet	13% weet niet			

Algemeen

	Vragenlijst PBL/CentERdata 2020	Ander onderzoek, 1 ^e vergelijking	Ander onderzoek, 2 ^e vergelijking	Ander onderzoek, 3 ^e vergelijking	Ander onderzoek, 4 ^e vergelijking	Ander onderzoek, 5 ^e vergelijking
		<i>Eurobarometer 468 [TNS Opinion & Social 2017b]</i>	<i>Stichting Energie Dialoog NL [Motivation 2014a]</i>	<i>Publieksenquête biobased economy [Veldkamp 2013]</i>	<i>De Boer et al. WUR [De Boer et al. 2013]</i>	<i>Milieu- en natuurplanbureau [TNS Nipo 2007a]</i>
Q27	"Welke informatiebronnen gebruikt, bekijkt of beluistert u als het om informatie over het milieu gaat?"	"Wat zijn uit de volgende lijst uw drie belangrijkste bronnen van informatie over het milieu?"	Achtergrondinformatie:	Ons item "Ik ben niet geïnteresseerd in informatie over het milieu."	Geraadpleegde informatiebronnen over natuur:	"Hoe volgt u het nieuws over klimaatverandering?"
	78% televisie	62% televisie/het tv-journaal	Bij bron van informatie is niet alleen van toepassing welk medium (zoals wij in vraag 27 hebben gevraagd),	Versus "duurzame ontwikkeling interesseert mij niet."	68% Televisieprogramma of film over natuur	64% via de tv
	54% internet	54% social media en het internet	maar ook van welke actor de informatie afkomstig is. De wetenschap en consumenten- en natuur- en milieuorganisaties worden het meest vertrouwd en gewild qua informatie over de energietransitie.	Wordt beaamd door 6% van de totale onderzoeksgroep in het LISS-panel.	37% Internet over natuur geraadpleegd	30% via internet
	44% landelijke kranten	44% kranten	Bijzonder: Nederlanders zijn niet geïnteresseerd naar de mening van journalisten over de toekomst van energie in Nederland, maar willen expertkennis.	Dit is volgens het onderzoek uit 2013 11% in de subgroep die negatief tegenover duurzame ontwikkeling staat.		58% via de dagbladen
	41% regionale kranten					
	40% radio	20% radio				35% via de radio
	35% familie, vrienden, burens of collega's	9% familie, vrienden, burens of collega's				
	26% social media				7% social media over natuur gevolgd	
	19% boeken, tijdschriften of wetenschappelijke artikelen	14% boeken of wetenschappelijke artikelen			31% Tijdschrift/boek/artikel over natuur gelezen	3% via boeken
		12% tijdschriften				
	6% informatiefolders of evenementen	5% folders of educatiemateriaal				
		2% evenementen				
	1% anders	40% films en documentaires				2% overig
		4% musea en nationale en regionale parken			12% webcams over natuur bekeken	
	6% ik ben niet geïnteresseerd in het milieu				20% geen van bovenstaande opties bekeken	
		<i>Ganzevoort [Ganzevoort & van den Born 2018]</i>	<i>Eurobarometer 468 [TNS Opinion & Social 2017b]</i>	<i>Publieksenquête biobased economy [Veldkamp 2013]</i>		
Q28s1	"Alleen als anderen dat ook doen zet ik me in voor een beter milieu."	"Ik geloof dat ik een verschil kan maken in mijn gemeenschap." (subgroep: groene vrijwilligers)	"As an individual, you can play a role in protecting the environment in The Netherlands."	Ons item "Alleen als anderen dat ook doen zet ik me in voor een beter milieu."		
	21% helemaal oneens	4% helemaal mee eens	76% helemaal eens	Versus "Duurzame ontwikkeling helpt alleen als iedereen het doet."		
	52% oneens	50% mee eens	21% neig om het ermee eens te zijn	Wordt beaamd door 8% van de totale onderzoeksgroep in het LISS-panel.		
	17% niet eens, niet oneens	40% neutraal		Dit is volgens het onderzoek uit 2013 47% in de subgroep die negatief tegenover duurzame ontwikkeling staat.		
	7% eens	6% oneens	2% neig om het er mee oneens te zijn			
	1% helemaal eens	0% helemaal oneens	1% helemaal oneens			
	3% weet niet		0% weet niet			
		<i>I&O 2020</i>	<i>Milieubewustzijn Duitsland [Bundesministerium für Umwelt & Umweltsbundesamt 2019]</i>	<i>Publieksenquête biobased economy [Veldkamp 2013]</i>		
Q28s2	"Ik word boos wanneer andere mensen willen dat ik mijn manier van leven aanpas voor het milieu."	"Ik vind het vervelend als mensen mij op mijn niet-duurzame gedrag aanspreken."	"Ich ärgere mich, wenn mir andere vorschreiben wollen, dass ich umweltbewusst leben soll."	Ons item: "Ik word boos wanneer andere mensen willen dat ik mijn manier van leven aanpas voor het milieu."		
	3% helemaal mee eens		14% helemaal mee eens	versus: "Ik vind het vervelend als mijn een schuldgevoel wordt aangepraat."		
	14% mee eens	Eens: 17%	23% eerder mee eens dan mee oneens			
	28% niet mee eens en niet mee oneens			Wordt beaamd door 17% van de totale onderzoeksgroep in het LISS-panel.		

Algemeen, vervolg

	40% oneens		38% eerder mee oneens dan mee eens	Dit is volgens het onderzoek uit 2013 20% in de subgroep die negatief tegenover duurzame ontwikkeling staat.		
	11% helemaal oneens		23% helemaal mee oneens			
	4% weet ik niet		2% weet niet			
		Ganzevoort [Ganzevoort & Van den Born 2018]	Publieksenquête biobased economy [Veldkamp 2013]			
Q2853	Ons item: "Milieuproblemen in de toekomst moeten worden opgelost door de mensen die dan leven."	"Ik denk er vaak over om dingen te doen zodat toekomstige generaties het beter hebben." (subgroep: groene vrijwilligers)	Ons item "Milieuproblemen in de toekomst moeten worden opgelost door mensen die dan leven"			
	28% helemaal oneens	10% helemaal eens	versus "Wie dan leeft, wie dan zorgt."			
	49% oneens	47% eens	Wordt beaamd door 8% van de totale onderzoeksgroep in het LISS-panel.			
	13% niet eens, niet oneens	37% neutraal	Dit is volgens het onderzoek uit 2013 7% in de subgroep die negatief tegenover duurzame ontwikkeling staat.			
	7% eens	6% oneens				
	1% helemaal eens	0% geheel oneens				
		Ganzevoort [Ganzevoort & van den Born 2018]				
Q2854	"Ik ben bereid anders te gaan leven voor een beter milieu."	"Ik denk altijd na over hoe mijn acties het milieu beïnvloeden." (subgroep: groene vrijwilligers)				
	11% helemaal eens	16% helemaal eens				
	50% eens	46% eens				
	30% neutraal	30% neutraal				
	5% oneens	7% oneens				
	1% helemaal oneens	1% helemaal oneens				
		Climate Neutral Group 2019	Milieubewustzijn Duitsland [Bundesministerium für Umwelt & Umweltsbundesamt 2019]	Publieksenquête biobased economy [Veldkamp 2013]		
Q2855	"Ik word droevig als ik nadenk over de manier waarop onze (achter)kleinkinderen waarschijnlijk moeten gaan leven."	"Ik maak mij zorgen over de gevolgen van klimaatverandering voor volgende generaties.:"	"Es bunruhigt mich, wenn ich daran denke, in welchen Umweltverhältnissen zukünftige Generationen wahrscheinlich leben müssen."	Ons item "Ik word droevig als ik nadenk over de manier waarop onze (achter)kleinkinderen waarschijnlijk zullen moeten gaan leven."		
	11% helemaal eens	60% (zeer) eens	51% helemaal eens	Versus : "Ik wil de wereld leefbaar houden voor mijn (toekomstige) (klein)kinderen."		
	36% eens		32% eerder mee eens dan niet mee eens	Wordt beaamd door 47% van de totale onderzoeksgroep in het LISS-panel.		
	29% niet mee eens en niet mee oneens		11% eerder niet mee eens dan mee eens	Dit is volgens het onderzoek uit 2013 73% in de subgroep die positief tegenover duurzame ontwikkeling staat.		
	15% oneens		4% helemaal niet eens			
	3% helemaal oneens		2% weet niet			
	6% weet niet					

Algemeen, vervolg

		<i>Planbureau voor de Leefomgeving [Farjon et al. 2016]</i>	<i>De Boer et al. WUR [De Boer et al. 2013]</i>	<i>Genieten van landschap en ervoor zorgen [Overbeek & Vader 2008]</i>		<i>Wat is het milieu ons waard? [TNS Nipo & Veldkamp 2005]</i>
Q28s6	"Al die aandacht voor natuur en milieu is overdreven."	"Too much emphasis has been placed on nature conservation." (FR, DE, NL, PL, RO, SV, ES, SW, UK 2014)	"Al die aandacht voor natuur is overdreven."	"Al die aandacht voor landschap is overdreven."	"Al die drukte rond het milieu vind ik eigenlijk overdreven."	"Al die drukte rond het milieu vind ik eigenlijk overdreven."
	26% helemaal oneens	26% very much disagree				
	42% oneens	24% disagree	66% niet mee eens	69% oneens (totaal)		
		17% slightly disagree				
	20% niet eens en niet oneens	17% neither agree or disagree	24% niet eens, niet oneens	25% niet eens, niet oneens		
		9% slightly agree				
	6% eens	5% agree	9% eens	6% eens (totaal)	11% eens	22% eens
	2% helemaal mee eens	2% very much agree				
	3% weet ik niet		1% weet ik niet			
		<i>I&O 2020</i>	<i>Publieksenquête biobased economy [Veldkamp 2013]</i>	<i>Milieu- en natuurplanbureau [TNS Nipo 2007a]</i>		
Q28s8	"Problemen met het milieu zullen worden opgelost door de technologie en nieuwe uitvindingen."			"Ik ben niet zo bang voor klimaatverandering. Ik denk dat er voor de meeste problemen wel oplossingen gevonden worden."		
	37% eens (totaal)	62% denkt dat technologische ontwikkelingen en innovaties een heel groot effect op klimaatverandering zullen hebben	Milieuproblemen moeten door technologische vooruitgang worden opgelost: 21% eens	60% eens		
	16% oneens (totaal)		Milieuproblemen moeten worden nopenlost door het gedrag van mensen te veranderen: 50% eens	36% oneens		
	36% niet eens, niet oneens					
	11% weet niet			3% weet niet		
		<i>Milieubewustzijn Duitsland [Bundersministerium für Umwelt & Umweltbundesamt 2019]</i>	<i>Overijssel [TNS Nipo 2015]</i>	<i>De Boer et al. WUR [De Boer et al. 2013]</i>	<i>De Boer et al. WUR [De Boer et al. 2013]</i>	
Q28s9	"Het beschermen van het milieu mag geen belemmering zijn voor economische vooruitgang."	"Wir brauchen in Zukunft mehr Wirtschaftswachstum, auch wenn das die Umwelt belastet."	"welke stelling hangt u aan?"	"De natuur mag geen belemmering zijn voor economische vooruitgang."	"Landschap mag geen belemmering zijn voor economische vooruitgang."	
	4% helemaal eens	2% helemaal eens	9% de provincie moet investeren in economisch herstel, desnoods ten koste van de natuur			
	26% eens	11% meer mee eens dan mee oneens		33% eens	26% eens (totaal)	
	34% niet eens, niet oneens		81% de provincie moet investeren in economisch herstel zonder dat dit ten koste gaat van de natuur	34% niet eens, niet oneens	37% niet mee eens, niet mee oneens	
	25% oneens	47% meer mee oneens dan mee eens		31% niet mee eens	37% oneens (totaal)	
	6% helemaal oneens	37% helemaal mee oneens	5% de provincie moet investeren in de natuur, ook als dit schadelijk is voor het economisch herstel			
	5% weet niet	2% weet niet	5% weet niet	2% weet ik niet		
		<i>Milieubewustzijn Duitsland [Bundersministerium für Umwelt & Umweltbundesamt 2019]</i>				
Q28s10	"We moeten met zijn allen eenvoudiger gaan leven voor een beter milieu."	"Zugunsten der Umwelt sollten wir alle bereit sein, unseren derzeitigen Lebensstandard einzuschränken."				
	14% helemaal eens	32% helemaal mee eens				

Algemeen, vervolg

	45% eens	46% meer mee eens, dan mee oneens				
	26% niet eens, niet oneens					
	9% oneens	17% meer niet mee eens, dan mee eens				
	1% helemaal oneens	3% helemaal mee oneens				
	5% weet niet	2% weet ik niet				
		<i>Eurobarometer 481 [Kantar 2019b]</i>	<i>Ganzevoort [Ganzevoort & Van den Born 2018]</i>	<i>Eurobarometer 468 [TNS Opinion & Social, 2017b]</i>	<i>Wat is het milieu ons waard [TNS Nipo & Veldkamp, 2005] meting 2005</i>	<i>Wat is het milieu ons waard [TNS Nipo & Veldkamp 2005] (historische) meting 1993</i>
Q28511	Ons item: "Onze gezondheid en kwaliteit van leven zijn afhankelijk van een gezonde natuur."	"Our health and well-being are based upon nature and biodiversity."	"Mijn band met de natuur is een belangrijk deel van mijzelf." (subgroep: groene vrijwilligerst)	"Environmental issues have a direct effect on your daily life and health."	"De toestand van het milieu is een bedreiging voor mijn gezondheid."	"De toestand van het milieu is een bedreiging voor mijn gezondheid."
	27% helemaal eens	59% totally agree	35% helemaal eens	30% helemaal eens	55% eens	67% eens
	53% eens	36% tend to agree	49% eens	36% neig om het er mee eens te zijn		
	14% niet oneens, niet eens		14% neutraal		"De achteruitgang van het milieu heeft gevolgen voor mijn eigen leven."	"De achteruitgang van het milieu heeft gevolgen voor mijn eigen leven."
	2% oneens	3% tend to disagree	2% oneens	25% neig om het er mee oneens te zijn	57% eens	47% eens
	0% helemaal oneens	1% totally disagree	0% helemaal oneens	8% helemaal oneens		
	3% weet niet	1% doesn't know		1% weet niet		
		<i>Eurobarometer 481 [Kantar 2019b]</i>	<i>Ganzevoort [Ganzevoort & Van den Born 2018]</i>			
Q28512	"Het is een morele verplichting om voor het natuur en het milieu te zorgen."	"We have a responsibility to look after nature."	"Ik voel mij sterk verbonden met de aarde en alles wat leeft." (subgroep: groene vrijwilligers)			
	30% helemaal mee eens	88% Totally agree	24% helemaal eens			
	51% eens	11% Tend to agree	53% eens			
	14% niet eens en niet oneens		20% neutraal			
	2% oneens	0% tend to disagree	3% oneens			
	0% helemaal oneens	1% totally disagree	0% helemaal oneens			
	3% weet het niet	0% doesn't know				